

SFS 2002:599

Utkom från trycket
den 24 juni 2002

Lag om grupprättegång;

utfärdad den 30 maj 2002.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

Grupptalan

1 § Med grupptalan avses i denna lag en talan som en kärke för som företrädare för flera personer med rättsverkningar för dem, trots att de inte är parter i målet. Grupptalan kan väckas som enskild grupptalan, organisations-talan eller offentlig grupptalan.

Med gruppen avses de personer för vilka kärenden för talan.

Grupprättegång

2 § En rättegång där grupptalan förs kallas grupprättegång. En grupprättegång får avse anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål.

För grupprättegång tillämpas bestämmelserna om tvistemål i rättegångsbalken, med undantag av 1 kap. 3 d §, om inte annat sägs i denna lag.

En grupprättegång kan också föras enligt särskilda bestämmelser i miljöbalken.

Hur grupptalan väcks m.m.

Behöriga domstolar

3 § De tingsrätter som regeringen bestämmer skall vara behöriga att handlägga mål enligt denna lag. Det skall finnas minst en behörig tingsrätt i varje län.

Talerätt

4 § Enskild grupptalan får väckas av en fysisk eller juridisk person som själv har ett anspråk som omfattas av talan.

¹ Prop. 2001/02:107, bet. 2001/02:JuU16, rskr. 2001/02:246.

5 § Organisationstalan får väckas av en ideell förening som i enlighet med sina stadgar tillvaratar konsument- eller löntagarintressen i tvister mellan konsumenter och en näringsidkare om någon vara, tjänst eller annan nyttighet som näringsidkaren erbjuder till konsumenter.

I första stycket avses med

konsumenter: fysiska personer som handlat huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet,

näringsidkare: en fysisk eller juridisk person som handlat för ändamål som har samband med den egna näringsverksamheten.

En organisationstalan som avses i första stycket får omfatta även en tvist av annat slag, om det medför betydande fördelar med hänsyn till utredningen och övriga omständigheter att tvisterna handläggs gemensamt.

6 § Offentlig gruppptalan får väckas av en myndighet som med hänsyn till vad tvisten rör är lämpad att företräda gruppmedlemmarna. Regeringen bestämmer vilka myndigheter som får väcka offentlig gruppptalan.

7 § Rätten att företräda gruppen upphör inte om det inträffar en förändring i de förhållanden på vilka rätten att väcka talan enligt 4–6 §§ har grundats.

Särskilda processföresättningar

8 § En gruppptalan får tas upp till prövning om

1. talan grundas på omständigheter som är gemensamma eller likartade för gruppmedlemmarnas anspråk,

2. en grupprättegång inte framstår som olämplig på grund av att vissa gruppmedlemmars anspråk till sina grunder skiljer sig väsentligt från övriga anspråk,

3. merparten av de anspråk som talan avser inte lika väl kan göras gällande genom talan av gruppmedlemmarna själva,

4. gruppen med hänsyn till storlek, avgränsning och övrigt är lämpligt bestämmd samt

5. kändanden med hänsyn till sitt intresse i saken, sina ekonomiska förutsättningar att föra en gruppptalan och förhållandena i övrigt är lämpad att företräda gruppmedlemmarna i målet.

Ansökans innehåll

9 § En ansökan om stämning skall, utöver vad som sägs i 42 kap. 2 § rättegångsbalken, innehålla uppgifter om

1. den grupp som talan avser,

2. de omständigheter som är gemensamma eller likartade för gruppmedlemmarnas anspråk,

3. de för kändanden kända förhållanden som har betydelse för prövningen av endast vissa gruppmedlemmars anspråk samt

4. andra omständigheter som har betydelse för frågan om anspråken bör handläggas i en grupprättegång.

Kändanden skall i ansökan ange namn och adress på samtliga gruppmedlemmar. Sådana uppgifter får utelämnas om de inte behövs för målets hand-

läggning. Käranden skall dessutom lämna upplysningar om förhållanden i övrigt av betydelse för underrättelse till gruppmedlemmarna.

SFS 2002:599

Byte av taleform

10 § Den som är käreande i en rättegång kan hos tingsrätten skriftligen ansöka om att målet skall omvandlas till en grupprättegång. Då skall bestämmelserna i 9 § och 42 kap. 2–4 §§ rättegångsbalken tillämpas. En ansökan får bifallas endast om svaranden medger detta eller om det är uppenbart att fördelarna med en grupprättegång överväger de olägenheter som en sådan kan antas medföra för svaranden.

Ansökan skall delges svaranden för yttrande. Är ansökan ogrundad får domstolen omedelbart avslå den.

Om den tingsrätt där målet pågår inte är behörig att ta upp grupptalan skall ansökan överlämnas till en behörig domstol. Är ansökan uppenbart ogrundad får domstolen omedelbart avslå ansökan i stället för att överlämna den.

Ombud

11 § Enskild grupptalan och organisationstalan skall föras genom ombud som är advokat. Om det finns särskilda skäl, får rätten medge att talan förs utan ombud eller genom ombud som inte är advokat.

12 § En fullmakt som avser rättegång i allmänhet ger inte ombudet behörighet att väcka grupptalan eller att ta emot stämning i en grupprättegång.

Underrättelse till medlemmarna om att en grupprättegång har inletts

13 § Avvisas inte kärandens ansökan om att inleda en grupprättegång, skall gruppmedlemmarna underrättas om rättegången.

Underrättelsen skall efter vad domstolen finner lämpligt innehålla

1. en kortfattad redogörelse för ansökan,
2. upplysningar om
 - a) grupprättegången som handläggningsform,
 - b) medlemmarnas möjligheter att själva delta i rättegången,
 - c) rättsverkan av en dom i en grupprättegång, och
 - d) vad som gäller i fråga om rättegångskostnader,
3. uppgifter om kärandens och ombudets namn och adress,
4. besked om tiden som rätten bestämmer för anmälan enligt 14 §, samt
5. uppgifter om andra förhållanden som har betydelse för gruppmedlemmarnas rätt.

Gruppens bestämning

14 § En gruppmedlem som inte skriftligen inom den tid som rätten bestämmer har anmält till domstolen att han eller hon vill omfattas av grupptalan skall anses ha trätt ur gruppen.

Gruppmedlemmens ställning

15 § En gruppmedlem skall likställas med part vid tillämpning av rättegångsbalkens regler om jävsförhållanden, pågående rättegång, förening av mål, hörande under rättegången och andra frågor som rör bevisningen.

Jäv

16 § En gruppmedlem som inte är part får, även om han eller hon inte inträtt i rättegången som intervenient, framställa en invändning om jäv mot en domare inom två veckor från den dag när han eller hon fick veta att domaren deltar i målets handläggning. Om den jävsgrundande omständigheten då inte var känd för medlemmen, får invändningen framställas inom två veckor från den dag medlemmen fick sådan kännedom.

Den fortsatta handläggningen**Kärandens skyldigheter**

17 § Vid talans utförande skall käranden ta till vara gruppmedlemmarnas intressen.

I viktiga frågor skall käranden ge gruppmedlemmarna tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan större olägenhet. Om en gruppmedlem begär det skall käranden lämna sådana upplysningar som har betydelse för medlemmens rätt.

Utvidgning av talan

18 § Rätten får medge käranden att utvidga en grupptalan till att omfatta andra anspråk hos gruppmedlemmarna eller nya gruppmedlemmar, om detta kan ske utan att det föranleder en betydande försening av avgörandet i målet och utan betydande olägenheter i övrigt för svaranden. En ansökan om utvidgning av talan skall ske skriftligen och innehålla sådana uppgifter som anges i 9 §.

Överlåtelse av tvisteföremålet

19 § Om käranden eller en gruppmedlem överlåter det som tvisten rör till någon annan, skall vad som sägs i 13 kap. 7 § rättegångsbalken gälla om förvärvarens rätt och skyldighet att träda in som medlem i gruppen.

Undergrupper

20 § Rätten får förordna någon att vid sidan av käranden eller i stället för käranden föra talan i en viss fråga eller en del av saken som gäller endast vissa gruppmedlemmars rätt, om det främjar en ändamålsenlig handläggning. Ett sådant förordnande får ges en gruppmedlem eller, om det inte är möjligt, någon annan.

Parterna och berörda gruppmedlemmar skall ges tillfälle att yttra sig innan rätten fattar beslut, om detta inte är uppenbart obehövligt. I beslutet skall

rätten ange den del av gruppen och den fråga eller del av saken som förordnandet avser.

Bestämmelserna i denna lag om kändanden gäller i tillämpliga delar också den som har förordnats att föra talan enligt första stycket.

Byte av kändande

21 § Om kändanden inte längre bedöms vara lämpad att företräda gruppmedlemmarna i målet, skall rätten utse någon annan som har talerätt enligt 4–6 §§ att som kändande föra gruppens talan.

Om någon ny kändande inte kan utses enligt första stycket, skall grupptalan avvisas. Om kändanden är klagandens motpart i högre rätt får dock rätten förordna någon annan som bedöms vara lämpad att som kändande föra gruppens talan.

22 § I andra fall än som avses i 21 § får någon annan överta kändandens talan endast om kändanden överlåtit sin del av det som tvisten rör eller det finns andra särskilda skäl.

Avbrytande av grupprättegången eller del av den

23 § Återkallar kändanden grupptalan inom tiden för anmälan enligt 14 § skall målet avskrivas i dess helhet. Om kändanden inom den tiden återkallar målet i en del som hänför sig till en viss gruppmedlems anspråk skall det käromålet avskrivas.

Om det efter anmälningstidens utgång uppkommer en fråga om att avskriva målet i dess helhet eller att avvisa grupptalan skall rätten lämna parterna och gruppmedlemmarna tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövligt.

Andra stycket tillämpas också om fråga uppkommer om att avskriva målet eller avvisa talan i en del som hänför sig till en viss gruppmedlems anspråk.

24 § Rätten får bestämma en tid inom vilken en gruppmedlem skriftligen till domstolen kan anmäla att han eller hon, om grupprättegången när det gäller hans eller hennes anspråk avbryts, vill träda in som part och föra talan angående sin rätt.

Görs en anmälan om inträde enligt första stycket, skall rätten avskilja det käromål som anmälan gäller och besluta om den fortsatta handläggningen. Rätten får under de förutsättningar som anges i 1 kap. 3 d § rättegångsbalken besluta att målet skall handläggas med tillämpning av den paragrafen.

Rätten kan flytta över ett avskilt mål till en annan behörig domstol, om detta är bäst med hänsyn till utredningen och övriga omständigheter.

25 § Om ett överklagande återkallas eller skall avvisas av annan anledning än att det har kommit in för sent tillämpas bestämmelserna i 23 § andra och tredje styckena och 24 § första och andra styckena.

Om ett överklagande har förfallit på grund av att kändanden uteblivit från ett sammanträde för huvudförhandling, skall målet återupptas enligt 50 kap. 22 § rättegångsbalken på ansökan av en gruppmedlem, även om kändanden

saknat laga förfall för sin utevaro. Gruppmedlemmens ansökan får begränsas till ett visst käromål.

Förlikning

26 § En förlikning som käranden ingår för en grupps räkning gäller, om rätten stadfäster den genom dom. Förlikningen skall på begäran av parterna stadfästas, om den inte är diskriminerande mot vissa gruppmedlemmar eller på annat sätt uppenbart oskälig.

Om uppskov med prövningen av en viss fråga

27 § Om det är lämpligt med hänsyn till utredningen och kan ske utan betydande olägenhet för svaranden, får rätten meddela en dom som för vissa gruppmedlemmar innebär ett slutligt avgörande av saken och som för andra gruppmedlemmar innebär att prövningen av en viss fråga skjuts upp.

Rätten skall förelägga varje gruppmedlem för vilken målet inte slutligt avgjorts att inom en viss tid begära att den återstående frågan prövas. I fråga om gruppmedlemmar som lämnar in en sådan begäran skall rätten besluta enligt 24 § andra och tredje styckena om avskiljande och om den fortsatta handläggningen. Om en gruppmedlem inte lämnar in en begäran om prövning av den återstående frågan, skall medlemmens talan ogillas, om inte svaranden har medgett yrkandet eller det är uppenbart att talan är grundad.

Avgörandets innehåll

28 § I en dom skall rätten ange de gruppmedlemmar som domen avser. Detta gäller också ett beslut, om det behövs med hänsyn till frågans beskaffenhet.

Rättskraft

29 § Rättens avgörande i en grupprättegång har rättskraft i förhållande till alla gruppmedlemmar som omfattas av avgörandet.

Särskilda regler om rättegångskostnader m.m.

Rätt till ersättning och ansvar för kostnader

30 § Den som enligt 21 § andra stycket har förordnats att som kärende föra en grupps talan har rätt till ersättning av allmänna medel som motsvarar kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande samt arvode till ombud eller biträde, om kostnaden skäligen varit påkallad för att ta till vara gruppmedlemmarnas rätt. Ersättning skall också ges för kärandens eget arbete och tidsspillan med anledning av rättegången. Såsom åtgärd för rättegångens förberedande anses förhandling för biläggande av en tvistefråga som har omedelbar betydelse för den förda talan.

Rätten får besluta om förskott på ersättningen med skäligt belopp om det är rimligt med hänsyn till omfattningen av de kostnader eller det arbete som

uppdraget har medfört, den tid som rättegången kan beräknas pågå samt övriga förhållanden.

31 § Den som enligt 21 § andra stycket har förordnats att som kärande föra en grupps talan är inte skyldig att betala ersättning för motpartens rättegångskostnader i annat fall än som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken. I stället skall den som tidigare varit kärande i målet såsom part svara för dessa rättegångskostnader. Han eller hon skall också ersätta staten för vad som utgått av allmänna medel enligt 30 §, i den utsträckning inte klaganden eller någon annan är skyldig att betala sådan ersättning.

Har någon i samband med överklagande eller därefter övertagit kärandens talan i annat fall än som avses i första stycket svarar han eller hon såsom part endast för rättegångskostnader som har uppkommit i den högre rätten. För rättegångskostnader i lägre rätt svarar i stället den som tidigare varit kärande i målet.

32 § Bestämmelserna i rättegångsbalken om ansvar för rättegångskostnader skall tillämpas även i fråga om sådan ersättning av allmänna medel som betalats till en kärande med stöd av 30 §. Ersättning för en sådan kostnad skall betalas till staten. Rätten skall pröva frågan om ersättning utan yrkande.

Kostnadsansvaret för en gruppmedlem

33 § En gruppmedlem som inte är part i rättegången svarar för rättegångskostnaderna i målet endast i de fall som avses i 34 och 35 §§.

34 § Har svaranden ålagts att ersätta kärandens rättegångskostnader eller att till staten betala sådana kostnader som avses i 32 § och kan svaranden inte betala, är de berörda gruppmedlemmarna skyldiga att ersätta dessa kostnader. Detsamma gäller merkostnader vid riskavtal som svaranden enligt 41 § inte förpliktats betala. Varje gruppmedlem svarar för sin andel av kostnaderna och är inte skyldig att betala mer än som har kommit honom eller henne till godo genom rättegången.

35 § En gruppmedlem som inte är part i rättegången skall ersätta de kostnader som medlemmen har vållat genom någon åtgärd som avses i 18 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken eller genom sådan vårdslöshet eller försummelse som avses i 6 § samma kapitel.

36 § Om en medlem har inträtt som part i grupprättegången i samband med ett överklagande eller därefter, svarar medlemmen som part endast för kostnader som har uppkommit i den högre rätten.

Avskilda käromål

37 § Om ett käromål har avskilts enligt 24 §, svarar käranden och gruppmedlemmen solidariskt för de rättegångskostnader som har uppkommit före avskiljandet. För kostnader som har uppkommit därefter svarar gruppmedlemmen ensam.

Har käranden eller gruppmedlemmen orsakat rättegångskostnad genom vårdslöshet eller försummelse, skall han eller hon ensam svara för denna kostnad.

Riskavtal

38 § Har käranden ingått ett avtal med ett ombud om att arvodet till ombudet skall bestämmas med hänsyn till i vilken utsträckning gruppmedlemmar-
nas anspråk tillgodoses (riskavtal) får avtalet endast återopas mot grupp-
medlemmarna om det har godkänts av domstol.

39 § Ett riskavtal får godkännas endast om avtalet är skäligt med hänsyn
till sakens beskaffenhet. Avtalet skall vara upprättat i skriftlig form. Av av-
talet skall framgå på vilket sätt arvodet är avsett att avvika från ett normal-
arvode om gruppmedlemmarnas anspråk bifalls eller ogillas helt. Avtalet får
inte godkännas om arvodet grundas enbart på tvisteföremålets värde.

40 § Frågan om godkännande av ett riskavtal prövas i en pågående grupp-
rättegång av domstolen på yrkande av käranden. Har den rättsliga angelä-
genhet som riskavtalet omfattar inte inletts vid domstol, får den som vill föra
grupptalan begära att frågan om godkännande prövas av en domstol som är
behörig att pröva tvisten. Går det inte att avgöra vilken domstol som är be-
hörig, prövas frågan om godkännande av Stockholms tingsrätt.

Ett godkännande enligt första stycket upphör att gälla, om en gruppätte-
gång inte har inletts inom sex månader från godkännandet. Om det finns skäl
för det får domstolen förlänga den tiden.

41 § Vid prövning av vad som är ersättningsgill rättegångskostnad enligt
18 kap. 8 § rättegångsbalken skall hänsyn inte tas till sådana merkostnader
som har uppkommit på grund av ett riskavtal.

Överklagande

42 § När prövningen av en viss fråga har skjutits upp enligt 27 §, skall rätt-
ten bestämma om domen i den del där avgörandet inte är slutligt får överkla-
gas särskilt. En sådan del av domen får dock alltid överklagas särskilt, om
domen i den del den är slutlig överklagas för eller mot en grupp.

Om en dom överklagas särskilt enligt första stycket, får rätten bestämma
att målet i övrigt skall vila till dess att domen har vunnit laga kraft.

43 § Tingsrättens beslut med anledning av en återkallelse av talan får inte
överklagas, om återkallelsen har skett inom tiden för anmälan enligt 14 §.
Ett beslut i fråga om rättegångskostnader som meddelats i samband med av-
skrivningen får dock överklagas.

44 § En tingsrätts beslut att utse en ny kärande får överklagas av den tidi-
gare käranden och av en gruppmedlem som har föreslagit en annan kärande.
En tingsrätts beslut att avslå en begäran om byte av kärande får överklagas
av en gruppmedlem som har föreslagit ett sådant byte. I fråga om överkla-

gandet tillämpas bestämmelserna i 49 kap. 4 § och 11 § första stycket rättegångsbalken.

45 § En tingsrätts beslut under rättegången får, utöver vad som sägs i rättegångsbalken och 44 §, överklagas särskilt, om tingsrätten i beslutet har

1. avslagit kändens begäran att få föra enskild grupptalan eller organisationstalan utan ombud eller genom ombud som inte är advokat,
2. prövat en fråga enligt 19 § om inträde som medlem i gruppen, eller
3. prövat en fråga om godkännande av ett riskavtal enligt 39 §.

Den som vill överklaga ett beslut som avses i första stycket skall först anmäla missnöje. Anmälan skall göras genast, om beslutet har meddelats vid ett sammanträde, och annars inom en vecka från den dag då klaganden fick del av beslutet. Den som försummar detta har inte längre rätt att överklaga beslutet. Anmäler någon missnöje får rätten förklara målet vilande till dess att överklagandet prövats, om det finns särskilda skäl.

46 § Bestämmelserna i 44 och 45 §§ gäller också vid ett överklagande av en hovrätts beslut som inte är slutligt i frågor som avses i de paragraferna och som har uppkommit i hovrätten eller som har överklagats dit.

47 § En gruppmedlem får överklaga en dom eller ett slutligt beslut för en grupps räkning samt ett beslut om godkännande av ett riskavtal enligt 39 §.

En gruppmedlem är vidare behörig att för egen räkning överklaga en dom eller ett beslut som rör hans eller hennes rätt.

48 § En missnöjesanmälan av en gruppmedlem som inte är part i rättegången får göras inom en vecka från dagen för beslutet, om beslutet har meddelats vid ett sammanträde till vilket medlemmen inte har kallats och inte heller ändå har inställt sig. Detsamma gäller om beslutet inte har meddelats vid ett sammanträde och inte delges medlemmen.

Underrättelse till gruppmedlemmarna

49 § Rätten skall, utöver vad som följer av övriga bestämmelser, underrätta en berörd gruppmedlem om en dom eller ett slutligt beslut samt om en förlikning som begärs stadfäst enligt 26 §.

Om det behövs med hänsyn till den betydelse uppgiften kan antas ha för medlemmens rätt, skall rätten vidare underrätta en berörd gruppmedlem om

1. att kändens ersatts med en ny känding,
2. att kändens har anlitat ett nytt ombud,
3. att kändens har eftergett talan,
4. att fråga uppkommit om att godkänna ett riskavtal,
5. att en dom eller ett beslut överklagats, samt
6. andra beslut, åtgärder och förhållanden i övrigt.

50 § Underrättelser enligt denna lag till gruppmedlemmar skall ske på det sätt rätten finner lämpligt och med beaktande av bestämmelserna i 33 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken.

SFS 2002:599

Rätten får förelägga en part att ombesörja en underrättelse, om detta har betydande fördelar för handläggningen. Parten har i ett sådant fall rätt till ersättning av allmänna medel för kostnader.

Det som sägs i andra stycket gäller även när en underrättelse sker genom delgivning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2003.

På regeringens vägnar

GÖRAN PERSSON

THOMAS BODSTRÖM
(Justitiedepartementet)